

СУЧАСНА ГЛОБАЛІСТИКА

Глобалістика – це система наукових знань про життєво важливі загальнолюдські проблеми. Частина з них пов'язана із взаємовідносинами всередині світового співтовариства (запобігання ядерному конфлікту, подолання відсталості країн, що розвиваються тощо), частина ж є відображенням кризи у взаємовідносинах між суспільством і природою (демографічна, продовольча, ресурсна, екологічна, енергетична проблеми). До основних чинників, що сприяли виникненню глобальних проблем людства, належать: швидке зростання чисельності населення (демографічний вибух), крім того, постійне нарощування промислового й сільськогосподарського виробництва; збільшення обсягу видобутку корисних копалин; житлове, промислове будівництво, прокладання нових транспортних магістралей, забруднення навколишнього середовища, милітаризацію економіки окремих країн.

Гострі глобальні проблеми активно вивчали провідні вчені світу (політологи, соціологи, демографи, економісти, географи, біологи, математики та ін.) Наприкінці 60-х — на початку 70-х років ХХ ст. сформувалася нова міждисциплінарна наука — **глобалістика**.

Глобальні проблеми мають планетарний характер, тобто зачіпають інтереси усіх народів світу, загрожують деградацією й загибеллю усього людства, потребують невідкладних рішень та вимагають колективних зусиль, спільних дій усіх народів.

Причини виникнення глобальних проблем різноманітні. Їх можна поділити на три групи: 1) причини природного і демографічного характеру; 2) негативні наслідки господарської діяльності людей; 3) побічні наслідки розвитку науки і техніки.

Серед глобальних проблем найчастіше фігурують проблеми миру та роззброєння, екологічна, продовольча, демографічна, енергетична, сировинна, подолання бідності та відсталості, що не нові для людства.

Однією з найважливіших глобальних проблем є проблема миру та роззброєння. Вона належить до політичних глобальних проблем людства. Упродовж багатьох століть на політичний розвиток людського суспільства впливали дві протилежні тенденції - створення світових імперій та національних держав. Боротьба цих двох напрямків світового політичного розвитку постійно призводить до виникнення міжнародних суперечностей, які дуже часто вирішуються за допомогою воєн.

Саме світові війни, до яких були залучені людські та матеріальні ресурси більшості країн світу, показали, що світові проблеми, насамперед політичні, потрібно якось вирішувати. Для цього після Першої світової війни була створена Ліга Націй, що трансформувалася після Другої світової в Організацію Об'єднаних Націй. Зараз більшість регіональних конфліктів виникає на релігійній та національній основі. Докладаються величезні зусилля, щоб ліквідувати вогнища релігійних конфліктів. Для цього замінюються можливості ООН, багатьох миротворчих організацій і авторитетних політичних діячів, а в останні роки – військових структур НАТО. Наслідком військово-політичних конфліктів є консервація розвитку багатьох країн, мільйонні потоки біженців, злидні і голод. Регіональні конфлікти часто породжують ще одну важливу сучасну проблему – міжнародний тероризм. Щоб досягти своєї мети, ворогуючі сторони часто вдаються до захоплення заручників, вибухів у літаках, поїздах, супермаркетах та інших місцях масового скупчення людей. Вирішення проблеми регіональних конфліктів можливе лише при виясненні їхньої причин, які найчастіше полягають в існуванні тоталітарних режимів, національному, релігійному і соціальному гнобленні.

Існує організація, що намагається знайти вирішення глобальних проблем сучасності – Римський клуб. Він є міжнародною, неприбутковою, неурядовою організацією, що об'єднує науковців, економістів, бізнесменів, чільних службовців міжнародних організацій, колишніх голів держав та урядів з усіх п'яти континентів, які переймаються актуальними проблемами людства — політичними, економічними, соціальними, екологічними, технологічними та культурними, та їх аналізом і прогнозуванням в контексті «світової проблематики» («world problematique»). Римський клуб був заснований в 1968 році за ініціативою видатного італійського економіста і підприємця доктора Ауреліо Печчеї. Римський клуб формувався як незалежна експертна група для оцінки довгострокових наслідків існуючих проблем та перспектив розвитку людства, а також інтелектуального сприяння діяльності міжнародних організацій і національних урядів. Від початку до нього увійшло близько 30 експертів світового рівня, що представляли 10 країн.

Римський клуб в своїй діяльності дотримується трьох засадничих принципів:

1) глобальний погляд на комплексні, масштабні світові проблеми, що відображає дедалі зростаючу взаємозалежність країн в рамках єдиної планетарної системи; 2) міждисциплінарний («холістичний») підхід та розгляд сукупності актуальних проблем — політичних, економічних, соціальних, екологічних, технологічних, культурних і соціопсихологічних — в їхній взаємодії як частин єдиного цілого; 3) розгляд довгострокових наслідків нинішніх проблем, а також політичних рішень і практичних заходів, що знаходяться в арсеналі сучасної політики, — підхід, який не завжди можуть собі дозволити уряди, що зазвичай реагують переважно на поточні потреби слабо поінформованих виборців.

За майже 40 років своєї діяльності Римський клуб підготував 33 доповіді з широкого кола питань у контексті світової проблематики та майбутнього людства, більшість з яких отримала серйозний резонанс.

Зрозуміло, що значна кількість глобальних проблем стосується й України. Перш за все, в Україні на сьогодні не краща **демографічна ситуація**. Однією з найбільш важливих причин стало падіння народжуваності. Якщо в 1985 р. народжуваність дорівнювала 15 осіб на 1000 населення, то в 2001 р. лише 7,7 осіб. Щоправда, у наступні роки народжуваність почала зростати. У 2010 р. вона вже становила 10,9 осіб. Унаслідок цієї та інших причин населення України в 2010 р. становило всього 45,7 млн. осіб. Україна має **потужний земельний фонд**. Але роки безжальної експлуатації цього безцінного дару призвели до того, що кількість земель, уражених ерозією за останні десятиліття зросла з 13 до 18 млн. га, а 2 млн. га мають такий рівень хімізації, що відновлювати їх економічно не рентабельно. Постійно зменшується вміст гумусу в землі, що знижує її продуктивність. Окрім сільськогосподарських земель, від забруднення потерпає вся територія держави. На сьогодні умовно чисті території становлять усього 8,3 % від загальної площі держави. Частка помірно забруднених становить 24 %. Разом це становить усього 32,3 % території, а інші – це забруднені, дуже забруднені, надзвичайно забруднені території та зони екологічного лиха. Свою частку в забрудненні вносять і військові, через майже регулярні пожежі й вибухи на складах збереження військових арсеналів. У Севастополі, головним чином через функціонування російської військової бази, вміст нафтопродуктів у Севастопольській бухті у 180 разів перевищує норми. Та мізерна плата за оренду нашої території, що умовно платить Росія, не покриває навіть шкоди, яку завдають докільлю вояки іншої держави. Трагедією в долі українського народу стала аварія на Чорнобильській АЕС, в наслідок якої постраждало понад 4 млн. людей. Десятки районів Київської, Житомирської, Чернігівської, Рівненської і Волинської областей забруднені радіонуклідами. В зонах підвищеної радіації проживають сотні тисяч дітей. Це також одна з головних причин того, що дитяча смертність в Україні тепер удвічі вища, ніж у розвинутих країнах світу. Вона порушила господарську діяльність багатьох промислових підприємств, завдала шкоди сільському та лісовому господарству. З моменту аварії й до цього часу особливу проблему становить забруднення радіонуклідами. Після закриття ЧАЕС проблемою залишається зміцнення здоров'я людей, що постраждали від катастрофи, створення «безпечного» саркофага над четвертим зруйнованим енергоблоком, створення потужностей для переробки відпрацьованого палива та радіоактивних відходів, компенсування втрат у виробництві електроенергії, створення **можливостей** для повернення земель у сільськогосподарське використання.

Отже глобальні проблеми досить різноманітні за своїм змістом, їх розвиток має суперечливий та багатовимірний характер. Водночас вони мають цілий ряд загальних специфічних рис, що виділяє їх на фоні інших проблем світової економіки. Знайти основні шляхи та засоби вирішення глобальних проблем – це значить забезпечити умови виживання всіх народів і подальший соціально-економічний розвиток людської цивілізації. Підсумовуючи, варто зазначити, що участь України у вирішенні глобальних проблем людства може бути дуже помітною, і залежить вона, перш за все, у наведенні порядку у власній оселі. Якщо Україна у себе вдома вирішить екологічні, демографічні, політичні та інші проблеми – це вже буде вагомим її внеском у розв'язання загальносвітових проблем.